

Теоретичний аналіз психологічних аспектів рефлексії як детермінанти розвитку особистості

Ганна Грушецька

студентка,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна

Юрій Живоглядов

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна

Розглядаючи психологічні аспекти розвитку держави, регіонів, підприємств та бізнесу, варто звернути увагу на роль особистості, кожної окремої людини, що бере участь у загальному процесі розвитку держави у будь-якому напрямку. Особистість є невід'ємною складовою соціуму, повноцінним та повноправним учасником суспільного життя, впливу якого вона постійно зазнає і, у свою чергу, робить свій внесок або навіть вносить корективи в суспільні процеси як на мікро-, так і на макрорівні. Ігнорування суб'єктної природи соціалізації приводить до того, що в теоретичних моделях і практичних технологіях не враховуються особливості мислення й рефлексії індивіда, цінності та переконання особистості [1].

Психологічна наука серед широкого кола проблем розробляє й основні норми ділових і особових відносин. Вони дозволяють зберігати стабільність у відносинах, розвивати їх, а також підіймати на вищий рівень ефективність і культуру ділових відносин. Розширення знань про себе та інших людей, вміння встановлювати оптимальні взаємовідносини, напрацьовувати навички особистого та ділового спілкування-це шлях, що пропонує сучасна психологія. Підвищення психологічної культури-запорука психічного та фізичного здоров'я, а отже і підйому рівня загальної культури нашого суспільства.

Динамізм сучасного життя, інтенсивність інформаційних та комунікативних впливів примушують людину створювати нові механізми, що захищають від психологічних травм, знаходити нові форми адаптації що дозволяють адекватно оцінювати реальні ситуації та досягати поставлених цілей у пропонуванних обставинах.

Прояв особистості виявляється в її взаємодії з життєвими обставинами, які набувають форму ситуацій. Серед умов існування особистості виділяють: ситуації повсякденності, типові ситуації професійної діяльності, складні життєві ситуації тощо. Відображення як самої ситуації, її учасників, так і особистості як суб'єкта життєдіяльності в ній, його відповідальності, переживань, роздумів тощо здійснюється за допомогою особливої властивості індивіда-рефлексії. На думку А. Карпова, «рефлексія в кінцевому результаті є усвідомленням практики» [2].

Здатність до рефлексії об'єднує функції поведінки та управління людини своїми вчинками. Тому, будучи багатоаспектним явищем, рефлексивність включається майже в усі рівні усвідомлюваної психічної активності і переважно

визначає ефективну адаптацію особистості до зовнішнього світу: природного та соціального оточення [3]. Адаптація особи забезпечується активною регуляцією власної поведінки і діяльності в процесі взаємодії з соціальним середовищем. Регулювальником поведінки є самосвідомість, до структури якої входять пізнавальний, емоційний та вольовий компоненти. При цьому, емоційний компонент (ставлення до себе) має особливе значення, оскільки відображає міру емоційно-психологічного благополуччя, сприяє формуванню і розвитку адекватного уявлення про себе, самосвідомості в цілому, що є необхідною умовою її адаптації.

Можна зазначити, що коли йдеться про соціальну поведінку, соціальну відповідальність, суб'єктом яких частіше визначають організацію або колектив, по суті, суб'єктом залишається особистість сама по собі або об'єднана з іншими в певну групу. Особистість являє собою цілісність, здатну до саморозвитку, самовизначення, свідомої предметної діяльності й саморегуляції та має свій унікальний та неповторний внутрішній світ. За висловом Л. С. Виготського «особистість стає для себе тим, що вона є в собі, через те, що вона пред'являє для інших. Це і є становлення особистості» [4]. Треба відмітити, що особистість-це людина, яка також володіє творчим потенціалом. Установлено, що центральною ланкою розвитку інтересів є засвоєння задач, розв'язок яких забезпечує не тільки розширення наявного пізнавального досвіду суб'єкта скільки створення умов, що породжують у нього ініціативу в самостійному пошуку нової для нього інформації [5].

Чим вище здатність особистості до рефлексії, тим більш високорозвиненою вона є і тим відповідальніша її поведінка. Тому з огляду діяльності кожного окремого підприємства, бізнесу, а зрештою і в межах держави, важливо створити умови для самовдосконалення, саморозвитку кожного індивіда.

Рефлексія особистості як детермінанта цілісної відповідальної поведінки особистості, зазнає подвійної детермінації: з боку особистісних властивостей та з боку ситуації. У свою чергу, задоволеність особистості оцінкою результатів власного життя та діяльності є важливим поняттям під час аналізу рефлексії, оскільки вона є показником гармонії між необхідністю та потребами і пов'язана з отриманням результату, який досягається власними силами шляхом подолання труднощів. Важливість урахування задоволеності пов'язана з тим, що вона сприяє наступній активності особистості, що, у свою чергу, впливає на певну кількість чинників при прийнятті рішень та на якість результатів. Важливо навчитися передбачати наслідки своєї поведінки, корелювати її в конкретних умовах, тренувати відчуття відповідальності за свою поведінку, вміти розширювати перспективи, знешкоджувати неадекватні механізми психологічного захисту.

Теоретичне дослідження психологічних аспектів рефлексії як детермінанти розвитку особистості дозволяє дійти висновку про необхідність розглядати здатність особистості до рефлексії, як одну з найважливіших ознак особистості та показник ефективності її взаємодії з навколишнім світом.

Ключові слова: рефлексія; розвиток особистості; психологія.

Список використаних джерел

1. Швалб Ю. М. Психологічні моделі соціалізації особистості. *Актуальні проблеми психології*. 2015. Т. 7. Вип. 38. С. 503–517.
2. Карпов А. В. Психология рефлексивных механизмов. М. : Ин-т психологи РАН, 2004. 424 с.
3. Сохань Л. В. Грядунова Л. И. Развитие личности: целеполагание и ответственность. Человек: перестройка мышления и поведения. К., 1991. С. 88–92.
4. Выготский Л. С. История развития высших психических функций : собр. соч. М. : Педагогика-1, 1983. Т.3. 366 с.
5. Максименко С. Д. Механізми розвитку особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2018. Вип. 40. 296 с.